

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การเสนอผลการวิจัย เรื่องการศึกษากระบวนการและการติดตามผลโครงการ ฝึกอบรมพัฒนาจิตใจข้าราชการตำรวจ กองกำกับการตำรวจภูธร จังหวัดเลย นั้น ครอบคลุม สาระสำคัญดังนี้ คือ วัตถุประสงค์ของการวิจัย, สมมติฐานการวิจัย, วิธีดำเนินการวิจัย, สรุปผลการวิจัย, อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ

1) วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการและวิธีการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาจิตใจข้าราชการตำรวจ กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดเลย

2. เพื่อติดตามผลการฝึกอบรม ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การพัฒนาจิตใจของข้าราชการตำรวจที่ผ่านการอบรม ในด้าน การพึ่งตนเอง, การร่วมมือร่วมใจ, ความขยันขันแข็ง, การมีวินัยซื่อสัตย์สุจริต และการ ละอบายมุข

2.2 ความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจที่ผ่านการอบรมที่มีต่อวิทยากร, หลักสูตร, สื่อ, สถานที่ และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการพัฒนาจิตใจ ในลักษณะของการพึ่งตนเอง, การร่วมมือร่วมใจ, ความขยันขันแข็ง, การมีวินัยซื่อสัตย์สุจริต และการละอบายมุข กับ อายุ, สถานะรายสมัคร และระยะเวลาที่ผ่านการอบรมที่ต่างกัน

2) สมมติฐานของการวิจัย

1. ข้าราชการตำรวจที่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว จะมีการพัฒนาจิตใจ ทั้งในด้าน

การพึ่งตนเอง , การร่วมมือร่วมใจ , ความขยันขันแข็ง , การมีวินัยซื่อสัตย์สุจริต และการ
 ละอายมุขสูงาก่อนเข้ารับการศึกษา

2. ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อกระบวนการ และวิธีการอบรมแต่จะ
 ได้รับความประทับใจเกินจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหลังจากผ่านการอบรม
 ไปแล้ว

3. ผู้เข้าอบรมที่มีอายุมากกว่าจะมีการพึ่งตนเอง การร่วมมือร่วมใจ, ความ
 ขยันขันแข็ง , การมีวินัยซื่อสัตย์สุจริต และการละอายมุขมากกว่าผู้เข้าอบรมที่มีอายุน้อยกว่า

4. ผู้เข้าอบรมที่ไม่โสด จะมีการพึ่งตนเอง , การร่วมมือร่วมใจ , ความ
 ขยันขันแข็ง , การมีวินัยซื่อสัตย์สุจริต และการละอายมุขสูงากว่าผู้ที่ยังเป็นโสด

5. ระยะเวลาหลังจากการฝึกอบรมที่แตกต่างกัน จะมีระดับการพึ่งตนเอง ,
 การร่วมมือร่วมใจ, ความขยันขันแข็ง, การมีวินัยซื่อสัตย์สุจริตและการละอายมุข แตกต่างกัน

3) วิธีดำเนินการวิจัย

แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

3.1 วิธีการวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการฝึกอบรม มีวิธีการศึกษาตามหัวข้อต่อไปนี้

- แนวคิดความเป็นมาในการฝึกอบรม
- โครงสร้างของหลักสูตร
- สารและกิจกรรมทุกขั้นตอน
- ผู้สอนหรือวิทยากร
- ผู้เข้าอบรม
- สื่อและอุปกรณ์
- สิ่งแวดล้อม อื่น ๆ เช่น อาคาร สถานที่

วิธีการหาคำตอบเหล่านี้ คือ

- การเข้าร่วมสังเกตการณ์ (participation observation) โดยการเข้าร่วมสังเกตการณ์อบรมตลอดกระบวนการอบรมพัฒนาจิตใจข้าราชการตำรวจภูธรจังหวัดเลย รุ่นที่ 15 ระหว่างวันที่ 18-22 พฤษภาคม 2530 และเข้าร่วมสังเกตการณ์อบรมเสริมสร้างจริยธรรมปลัดอำเภอ จังหวัดเลย ระหว่างวันที่ 12-15 พฤศจิกายน 2530 ซึ่งการอบรมปลัดอำเภอนี้ใช้หลักสูตร วิทยากร และสถานที่ฝึกอบรม เช่นเดียวกันกับการอบรมข้าราชการตำรวจ
- การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (informal interview) ได้สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ เช่น วิทยากร , เจ้าของโครงการ , ผู้เข้ารับการอบรม เป็นต้น
- การศึกษาจากวิดีโอเทป , ภาพถ่าย ที่บันทึกกระบวนการ และวิธีการอบรมที่สำคัญของการอบรมตั้งแต่รุ่นที่ 1-14
- การศึกษาจากหนังสือ, เอกสาร, แผ่นโปสเตอร์ที่ใช้อ้างอิง และประกอบการ อบรม การสรุป และ เสนอรายงานการศึกษา ได้นำผลการศึกษามาเรียบเรียงจัดเป็นหมวดหมู่ และเสนอผลการศึกษาในลักษณะของภาพรวม (holistic) ของการอบรมทั้งหมด ซึ่งเมื่อผู้อ่านได้ศึกษาแล้ว สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ได้

3.2 วิธีดำเนินการวิจัยเพื่อติดตามผลการฝึกอบรม เป็นการติดตามผลการอบรม ซึ่งต่อเนื่องจากวิธีการศึกษาในขั้นแรก แต่ในขั้นตอนนี้ติดตามผลเพื่อหาคำตอบในเชิงปริมาณ หรือหาตัวเลขโดยมีลำดับวิธีการ ดังนี้

3.2.1 สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากร 1097 คน โดยวิธีการ stratified sampling คือแบ่งประชากรออกเป็นรุ่นต่าง ๆ แล้วสุ่มออกมาจากแต่ละรุ่นในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน ได้ประชากร 297 คน หรือ ประมาณ ร้อยละ 27 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งกระจายอยู่ตามสถานีตำรวจภูธรอำเภอ และ สถานีตำรวจภูธรตำบล ทั้งหมด 17 แห่ง

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ (The Interview Schedule) ประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์กำหนดโดยอิงวัตถุประสงค์ของการอบรม รวมทั้งได้แนวทางจากเอกสารงานวิจัยเกี่ยวข้อง เมื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เสร็จได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 8 ท่าน

และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอบรม 4 ท่าน พิจารณาเพื่อให้ข้อเสนอแนะปรับปรุง จากนั้นได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตำรวจที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 นาย เพื่อหาความเที่ยง ได้ค่าความเที่ยง จากสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค เป็น 0.89.

3.2.3 การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตัวเองเกือบทุกแห่งมีเพียง 2 แห่งใน 17 แห่งเท่านั้นที่ให้ผู้ช่วยวิจัยดำเนินการแทน การเก็บข้อมูลได้รับความร่วมมือจากจังหวัดเลย และกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดเลยอย่างดียิ่ง ทำให้ผู้วิจัยมีความมั่นใจว่า การดำเนินการเก็บข้อมูลมีความสมบูรณ์ตามที่คาดไว้มาก

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป spssx ของสถาบันคอมพิวเตอร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คำนวณหาค่าสถิติต่าง ๆ คือ

- หาค่าร้อยละของสถานภาพส่วนบุคคล
- หาค่าคะแนนเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน , รายด้าน และรวมทุกด้านของการพัฒนาจิตใจ
- หาค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์แบบของ pearson ของอายุกับการพัฒนาจิตใจ
- ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาจิตใจก่อนและหลังการฝึกอบรมและความแตกต่างของ ของสถานภาพสมรส โดยการทดสอบค่า t (t-test)
- ทดสอบความแตกต่างของการพัฒนาจิตใจของ กลุ่มที่มีระยะเวลาของการอบรมแตกต่างกัน 3 กลุ่ม โดยทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยการทดสอบค่า F (F-Test)

4) สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 4.1 สรุปผลการศึกษาระบบการและวิธีการฝึกอบรม

4.1.1 แนวคิดความเป็นมาของการฝึกอบรม เนื่องมาจากนโยบายของกองบังคับการตำรวจภูธร 6 ที่ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาไว้เป็น 4 สาขา คือ

- แผนพัฒนาคน (ตนเองและครอบครัว)
- แผนพัฒนาองค์กร/หน่วยงาน
- แผนพัฒนาสังคมและชุมชน

- แผนพัฒนาเสริมสร้างความมั่นคงภายใน

โครงการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจข้าราชการตำรวจ ที่ศึกษาเป็นโครงการที่อยู่ในแผนพัฒนาคน ของกองบังคับการตำรวจภูธร 6 ซึ่งมีปรัชญาแนวคิดที่ว่า "คน" เป็นทั้งเครื่องมือทั้งเป้าหมายในการพัฒนาการพัฒนาสังคมจะต้องเริ่มต้นที่คน และการพัฒนาคนก็ต้องมุ่งเน้นที่การพัฒนาจิตใจ ซึ่งก็ได้หมายความว่า จะละเลยองค์ประกอบอื่น ๆ ไป เช่น ร่างกาย , สิ่งแวดล้อม เป็นต้น คนที่พึงปรารถนาในที่นี้จึงหมายถึง คนที่มีทั้งคุณภาพและคุณธรรม จุดเริ่มต้นของการพัฒนาคนนั้น ก็คือการเริ่มต้นที่การพัฒนาตนเองก่อน แล้วจึงค่อย ๆ ขยายผลไปยังครอบครัว หน่วยงาน สังคมส่วนรวมต่อไป

4.1.2 โครงสร้างของหลักสูตร แบ่งเป็น 3 โครงสร้างใหญ่ ๆ คือ

ภาคปรีชิต หมายถึง ทฤษฎี หรือ ความรู้ในเชิงวิชาการ ที่จะทำให้ ผู้เข้าอบรมมีความเป็นมีจิตสำนึกในทางที่ถูกต้องเป็นสัมมาทิจิ

ภาคปฏิบัติ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรม ในระหว่างการอบรม เพื่อการรู้และเข้าใจด้วยตนเองให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เช่น การบริหารกาย บริหารจิต หรือการอดกลั้นอบายมุข ต่าง ๆ เป็นต้น

ภาคปฏิเวธ หมายถึง ขั้นตอนนำไปปฏิบัติให้เกิดผลในวิถีชีวิตของตนเองหลังจากอบรมไปแล้ว การดูตัวอย่างจากบุคคล ตัวอย่าง หน่วยงานตัวอย่าง และหมู่บ้านตัวอย่าง เป็นการชี้แนะแนวทางไปสู่ภาคปฏิเวธ แก่ผู้เข้าฝึกอบรม

4.1.3 สารและกิจกรรมทุกขั้นตอน การอบรมแต่ละรุ่นใช้เวลา 5 วัน ซึ่งในแต่ละวันจะมีกำหนดการดังนี้

วันที่ 1

การรายงานตัวและเข้าที่พัก	13.00-15.00 น.
ปฐมนิเทศ	15.00-17.00 น.
กลุ่มสัมพันธ์ - ละลายพฤติกรรม	19.00-20.00 น.

ภาพยนตร์ เขมรทั้งถิ่น	20.00-22.00 น.
<u>วันที่ 2</u>	
วิทยาลัยครูกับการบริการทางวิชาการแก่ชุมชน	09.30-10.30 น.
นโยบาย เป้าหมาย และปรัชญาการพัฒนา	10.30-12.00 น.
สภาพปัญหาสังคมไทย	13.00-15.00 น.
วิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์	15.00-17.00 น.
สร้างคนสร้างชาติ	19.00-20.00 น.
<u>วันที่ 3</u>	
การพัฒนาแบบผสมผสานตามอุดมการณ์	09.00-10.30 น.
แผ่นดินธรรม-แผ่นดินทอง	
พิษภัยของชีวิต	10.30-12.00 น.
ประสบการณ์ความสำเร็จ	13.00-17.00 น.
<u>วันที่ 4</u>	
ศึกษาดูงานนอกสถานที่	ตลอดทั้งวัน
<u>วันที่ 5</u>	
ชีวิตและสังคม - อยู่ดีมีสุข	09.00-12.00 น.
ความดี-ความงาม	13.00-17.00 น.
จุดเทียนอุดมการณ์ประกาศ ปณิธานและปิดการอบรม	19.00-22.00 น.
ส่วนกิจกรรมที่ปฏิบัติประจำวันในระหว่างการอบรม ได้แก่	
ตื่นนอน	05.00 น.
บริการจิต, บริหารกาย, เกมส์, เคารพธงชาติ	05.15-06.30 น.
พัฒนาสถานที่, ทำธุระส่วนตัว	06.30-07.00 น.
รับประทานอาหาร	07.00-08.00/12.00-13.00/18.00-19.00 น.
เน้นทนาการแลกเปลี่ยนประสบการณ์	08.00-09.00 น.

ทำธุระส่วนตัว	17.00-18.00 น.
สวดมนต์, ประชุมกลุ่ม	22.00-23.00 น.
พักผ่อนหลับนอน	23.00-05.00 น.

4.1.4 วิทยากร มี 3 ประเภท

- วิทยากรหลัก ทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงาน กำหนดแผนการณ์ในการอบรมในแต่ละช่วงเวลา จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุก ๆ กิจกรรม

- วิทยากรฝ่ายปกครองเป็นนายตำรวจ และผู้บังคับบัญชาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ที่ได้รับมอบหมายจากกองกำกับ ให้มาทำหน้าที่ควบคุมดูแลผู้เข้าอบรม และอำนวยความสะดวกให้แก่คณะวิทยากรหลัก

- วิทยากรพิเศษ เป็นวิทยากรที่ได้รับเชิญมาบรรยายให้ความรู้ในเนื้อหาบางอย่างที่พิเศษแตกต่างออกไปตามความสามารถของวิทยากรแต่ละคน

ลักษณะการทำงานของวิทยากรทั้ง 3 ประเภท จะทำงานกันแบบผสมผสานไม่ได้แยกงานกันอย่างเด็ดขาด และลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งของวิทยากร คือ การทำตัวเป็นแบบอย่างในเรื่องที่อบรมในทุก ๆ ด้านเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม และ อยู่ร่วมกิจกรรมตลอดเวลา

จำนวนวิทยากรทั้งหมด ประมาณ 20 คน

4.1.5 ผู้เข้าอบรม เป็นข้าราชการตำรวจชั้นประทวนลงมาจนถึงพลตำรวจ จากกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดเลย 1097 นาย จาก กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดหนองคาย 380 นาย ข้าราชการครู 37 คน และมีข้าราชการอื่น ๆ 4 คน เมื่อรวมทั้ง 15 รุ่น จะมีผู้เข้าอบรมทั้งสิ้น 1565 คน

วิธีการคัดเลือกผู้เข้าอบรมในส่วนของกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดเลยนั้น ถือเป็นคำสั่งที่ให้ตำรวจภูธรนายเข้ารับการฝึกอบรมจึงไม่มีเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลเข้ารับการอบรมแต่อย่างใด

4.1.6 สื่อ และอุปกรณ์ ใช้สื่อทัศนูปกรณ์ทุกประเภท เช่น วิดีโอเทป แผ่นโปรงใส สไลด์ ภาพยนตร์ แผ่นภาพ การแสดงบทบาทสมมติ ของจริง เพลง กิจกรรมตลอดจนการไปทัศนศึกษา

4.1.7 สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

อาคารสถานที่ที่ใช้ เป็นหอพักนักศึกษาในวิทยาลัยครูเลย ซึ่งเป็นอาคาร 3 ชั้น ชั้นล่างเป็นห้องโถง ใช้เป็นห้องอบรม ส่วนชั้นที่ 2 และ 3 เป็นสถานที่พักของผู้เข้าอบรม กิจกรรมบริหารจัดการตอนเช้าใช้สวนพฤกษฐานภายในวิทยาลัยครู สถานที่ออกกำลังกายใช้สนามกีฬา และโรงยิมในวิทยาลัยครู

อาหาร ใช้หลักการประหยัดเรียบง่าย คณะวิทยากรได้เหมารจ่ายให้ร้านค้า ทำอาหารตลอดการอบรม

4.2 สรุปผลการติดตามผลการฝึกอบรม

4.2.1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 297 คน ในจำนวนนั้นแยกเป็นคนโสด 81 คน หรือ ร้อยละ 27.3 มีครอบครัวแล้ว 216 คน คิดเป็นร้อยละ 72.7 ถ้าแยกตามรุ่นที่เข้าอบรมเป็น 3 กลุ่ม จะเห็นว่าจำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ รุ่นที่ 1-5 มี 91 คน หรือร้อยละ 30.6 รุ่นที่ 6-10 จำนวน 95 คน หรือร้อยละ 32.0 รุ่นที่ 11-15 จำนวน 111 คน หรือร้อยละ 37.4 และถ้าจำแนกตามอายุเป็น 4 กลุ่ม จะเห็นว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่ม โดยที่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี จำนวน 181 คน หรือร้อยละ 60.9 อายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 88 คน หรือร้อยละ 29.6 ผู้ที่อายุระหว่าง 41-50 ปี มีจำนวน 16 คน หรือร้อยละ 5.4 และสุดท้ายอายุระหว่าง 51-60 ปี มี 12 คน หรือร้อยละ 4.4

4.2.2 ผลการพัฒนาคใจ

ผลการพัฒนาคใจ ก่อนการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยที่ก่อนการอบรมมีการพัฒนาจิตใจโดยทั่วไปอยู่ในระดับสูง ($\bar{x} = 3.77$) แต่ครั้งได้รับการฝึกอบรมแล้วการพัฒนาจิตใจสูงขึ้น แต่ยังไม่ถึงขั้นสูงที่สุด ($\bar{x} = 4.14$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ก็พบว่า ก่อนการฝึกอบรมมีระดับการพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับสูง และเมื่อผ่านการอบรมก็จะมีระดับการพัฒนาจิตใจสูงขึ้น แต่ยังไม่สูงที่สุด เช่นเดียวกันทุก ๆ ด้าน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1

ความสัมพันธ์ระหว่าง อายุ กับ การพัฒนาจิตใจ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน จาก 5 ด้าน คือ การพึ่งตนเอง การร่วมมือร่วมใจ ความขยันขันแข็ง การมีวินัยซื่อสัตย์สุจริต และการละเอียดรอบคอบ พบว่าอายุกับการพึ่งตนเอง ทั้งก่อนอบรม, หลังการฝึกอบรม และอายุกับความก้าวหน้าของการพัฒนาจิตใจ มีความสัมพันธ์กันน้อยมากจนแทบจะเรียกได้ว่าไม่มีความสัมพันธ์กันเลย ($R_{xy} = .0040, -.0305, -.0327$ ตามลำดับ) อายุกับการร่วมมือร่วมใจ ก็เช่นเดียวกันคือ ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย ($R_{xy} = -.0031, .0249, .0272$) อายุกับการมีวินัยซื่อสัตย์สุจริต มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก เช่นกัน จนแทบจะกล่าวได้ว่าไม่มีความสัมพันธ์กันเลย ($R_{xy} = .0329, -.0050, .0048$) อายุกับการละเอียดรอบคอบก็เช่นเดียวกัน คือ มีความสัมพันธ์กันน้อยมากจนแทบจะกล่าวได้ว่าไม่มีความสัมพันธ์กันเลย ($R_{xy} = .0058, .0357, .0249$) ส่วนอายุกับความขยันขันแข็งนั้น พบมีความสัมพันธ์กันน้อยมากเช่นกัน แต่มีข้อแตกต่างกัน คือ ความสัมพันธ์ของอายุกับการพัฒนาใจก่อนอบรมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังจากการอบรมก็มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากความสัมพันธ์ของการพัฒนาจิตใจกับอายุทั้ง 5 ด้านดังกล่าว พอสรุปได้ว่า อายุมาก หรือน้อย ไม่ได้มีผล กระทบต่อการพัฒนาจิตใจเลย ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับการพัฒนาจิตใจจากการเปรียบเทียบผลต่างของการพัฒนาจิตใจของคนโสดและไม่โสด ก่อนการอบรมและหลังการฝึกอบรมในภาพรวมทุกด้านจะเห็นว่า ผลต่างของการพัฒนาจิตใจของคนโสดและไม่โสดแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านการพึ่งตนเอง ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ คนโสดมีระดับความก้าวหน้าของการพัฒนาจิตใจสูงกว่าคนไม่โสด (ตารางที่ 9) จะเห็นว่า การเป็นโสดหรือไม่เป็นโสด ไม่ได้มีผลต่อการพัฒนาจิตใจเลยมีเพียงด้านการพึ่งตน

เองเท่านั้นที่คนโสดได้ค่าเฉลี่ยสูงกว่าคนไม่โสด ข้อสรุปนี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 4 และโดยเฉพาะในด้านการพึ่งตนเองแล้ว จะยิ่งตรงกันข้ามกับสมมติฐาน

ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่ผ่านการอบรมกับการพัฒนาจิตใจ เมื่อพิจารณาจากระดับการพัฒนาจิตใจหลังจากการฝึกอบรมไปแล้วกับระยะเวลาที่ผ่านการอบรมต่างกัน โดยแบ่งเป็นกลุ่มรุ่น 3 กลุ่ม คือ รุ่นที่ 1-5, 6-10, 11-15 พบว่า การพัฒนาจิตใจของกลุ่มรุ่นดังกล่าวแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทั้ง 5 ด้าน คือ ทั้งด้านการพึ่งตนเอง การร่วมมือร่วมใจ ความขยันขันแข็ง การมีวินัยซื่อสัตย์สุจริต และการละเอียดรอบคอบ และเมื่อรวมทุกด้านแล้ว ค่าเฉลี่ยของการพัฒนาจิตใจแต่ละกลุ่มก็แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน (ตารางที่ 11) จะเห็นว่า ระยะเวลาที่ผ่านการอบรมที่ผ่านไปต่างกันไม่ได้มีผลต่อการระดับการพัฒนาจิตใจของผู้ผ่านการฝึกอบรมในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล (ธันวาคม 2530) ข้อสรุปนี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 5

4.2.3 ความคิดเห็นของผู้ผ่านการฝึกอบรม

ผู้ผ่านการอบรมมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน มนุษยสัมพันธ์ ความสามารถ และการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างของวิทยากร ส่วนมากอยู่ในระดับดี และดีมาก (ร้อยละ 48.5 , 26.3 ตามลำดับ)

ความคิดเห็นต่อเนื้อหาสาระของการฝึกอบรม ส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในระดับดี และดีมาก (ร้อยละ 47.1, 36.7 ตามลำดับ)

ความคิดเห็นต่อ กิจกรรมเพลง และเกมส์ต่าง ๆ ส่วนใหญ่เห็นว่ามีความเหมาะสมปานกลาง และ เหมาะสมมาก (ร้อยละ 58.9, 37.7 ตามลำดับ)

ความคิดเห็นต่อสื่อที่ใช้ประกอบการอบรม เช่น ภาพยนตร์ วีดีโอ สไลด์ แผ่นโปสเตอร์ ตัวอย่างของจริง ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเหมาะสมปานกลาง และ เหมาะสมมาก (ร้อยละ 34.7, 64.3 ตามลำดับ)

ความคิดเห็นต่อสถานที่ และ สภาพแวดล้อมทั่วไป ส่วนใหญ่เห็นว่ามีความเหมาะสมปานกลาง และ เหมาะสมมาก (ร้อยละ 37.0, 56.6 ตามลำดับ)

ความคิดเห็นต่อระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม 5 วัน ส่วนใหญ่เห็นว่ามีความเหมาะสม

สมปานกลาง และเหมาะสมมาก (ร้อยละ 42.4, 54.9 ตามลำดับ)

ความคิดเห็นต่อวิธีการคัดเลือกผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เห็นว่ามีความเหมาะสมแล้ว ซึ่งหมายถึงการบังคับให้ทุกคนต้องเข้ารับการฝึกอบรม (ร้อยละ 89.6) และที่เห็นว่าไม่เหมาะสม (ร้อยละ 10.4) ให้เหตุผลว่า ควรเอาเฉพาะผู้ที่มีปัญหาเข้ามารับการฝึกอบรม, ควรมีการอบรมทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับสัญญาบัตร หรือ ระดับประทวน เป็นต้น

4.2.4 สิ่งที่ผ่านมาการฝึกอบรมประทับใจ

สิ่งที่ผู้ผ่านการฝึกอบรมประทับใจมากที่สุด คือ วิทยากรผู้ให้การอบรม (ร้อยละ 34.41) อันดับสองคือ ประทับใจต่อการศึกษาดูงานนอกสถานที่ (ร้อยละ 29.03) อันดับสาม คือ การแนะนำให้ประกอบอาชีพเสริมด้านการเกษตร (ร้อยละ 19.00) อันดับที่สี่ คือ ประทับใจในสื่อที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม (ร้อยละ 17.56) และมีสิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ อีก รวมทั้งหมด 19 อย่าง ตามลำดับในตารางที่ 14 นอกจากนี้ยังมีผู้แสดงความเห็นว่าจะไม่ประทับใจอะไรเลย 2 คน ไม่แสดงความคิดเห็นใด ๆ 16 คน

4.2.5 ข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขในทัศนะของผู้ผ่านการฝึกอบรม

มีจำนวนข้อบกพร่องจำนวน 269 ข้อที่ผู้ผ่านการฝึกอบรมเสนอในเรื่องนี้ มีผู้เห็นว่าไม่มีข้อบกพร่องเลย ร้อยละ 22.99 ของผู้ให้ความเห็น ข้อที่มีผู้เห็นว่าบกพร่องมากที่สุด คือ เรื่องของระยะเวลาที่ใช้อบรมมีน้อยเกินไป (ร้อยละ 24.17) บกพร่องอันดับสอง คือ เรื่องปริมาณคุณภาพของอาหาร (ร้อยละ 18.48) อันดับสาม คือ ห้องฝึกอบรมที่คับแคบ อากาศร้อนอบอ้าว (ร้อยละ 11.37) และข้อบกพร่องอื่น ๆ ตามลำดับในตารางที่ 15 ในจำนวน 297 คนนี้ มีผู้ไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ 23 คน หรือร้อยละ 7.74

4.2.6 ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อการนำเอาความรู้ไปปฏิบัติหลังจากการอบรมไปแล้ว

มีผู้เห็นว่าไม่มีปัญหา 80 คน หรือร้อยละ 26.93 เห็นว่ามีปัญหา 217 ในจำนวนนี้มี 282 ปัญหา โดยเห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย และ ชุมชนร้อยละ 37.94 รองลงมา คือ ปัญหาเกี่ยวกับผู้บังคับบัญชา ร้อยละ 17.73 ปัญหาเกี่ยวกับคนในครอบครัวร้อยละ 13.83 ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงานร้อยละ 13.12 ปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนเงินลงทุนประกอบอาชีพเสริม ร้อยละ 11.35 และปัญหาอื่น ๆ ตามลำดับในตารางที่ 17

จากความคิดเห็นของผู้ที่ผ่านการอบรมดังกล่าวมา พอสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่มีความประทับใจพึงพอใจต่อกระบวนการ และ วิธีการฝึกอบรมในเกือบทุกด้าน แต่เมื่อกลับเข้าทำงานในหน่วยงานเดิมแล้วก็มีปัญหา และ อุปสรรคอยู่บ้าง เช่น ปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย และ ชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับผู้บังคับบัญชา ปัญหาเกี่ยวกับคนในครอบครัว เป็นต้น

5) อภิปรายผลการวิจัย

5.1 กระบวนการ และ วิธีการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ ที่ศึกษา เป็นกระบวนการที่ประยุกต์ใช้หลักของศาสนาธรรม หลักจิตวิทยา หลักของวิชาโสตทัศนศึกษา และหลักของการบริหาร มาผสมผสานกันอย่างกลมกลืนยิ่ง จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาอย่างจริงจังวิเคราะห์ กระบวนการฝึกอบรมนี้ ได้อภิปรายผลการศึกษาเป็น 3 ส่วน คือ

- หลักสูตรการฝึกอบรม
- วิทยาการผู้ฝึกอบรม
- ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

5.1.1 หลักสูตรการฝึกอบรมได้ดำเนินการฝึกอบรมโดยเน้นการบริหารใจ บริหารกาย บริหารครอบครัว และบริหารงานในหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจสำหรับข้าราชการที่ บุญทัน ดอกไธสง (2525:310) ได้เสนอไว้ ในการทำวิจัยเรื่อง กระบวนการ และวิธีการพัฒนาจิตใจ เพื่อพัฒนาสังคมไทย และนอกจากนั้นการฝึกอบรมยังดำเนินไปเพื่อการละเว้นและการละจากอบายมุขมากที่สุด โดยถือว่าอบายมุขเป็นภิกเสชั้นั้นในฐานะที่ผู้นำ หรือ ข้าราชการที่เป็นกลไกของรัฐบาลจะต้องเอาชนะให้ได้ การเอาชนะอบายมุขได้ นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ตนเองแล้ว ยังเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับประชาชนผู้ยากจนได้อีกด้วย เนื้อหาในเชิงวิชาการส่วนใหญ่ในการอบรมข้าราชการตำรวจจังหวัดเลยนี้จึงเน้นในเรื่องของอบายมุขเป็นพิเศษ นับตั้งแต่การชี้ให้เห็นของปัญหาของสังคมส่วนรวม จนมาถึงปัญหาส่วนบุคคลจะเห็นว่ามีเหตุมาจากการติดยึดในอบายมุขทั้งสิ้น ผู้วิจัยเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งกับการณรงค์ให้ข้าราชการเลิกติดยึดในอบายมุขทุกรูปแบบ เพราะการมีอบายมุขทำให้คนขาดสติ เมื่อไม่มีสติก็ผลทำให้ไม่มีสมาธิ และ ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในทางที่ดีงามในที่สุด

นอกจากนั้นการอบรมพัฒนาจิตใจข้าราชการตำรวจ ยังได้ให้หลักการที่จะทำงานโดยเชื่อมั่นต่อการลงมือกระทำด้วยความรัก ความบริสุทธิ์ใจ เชื่อในความสามัคคีร่วมมือร่วมใจ และการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด บุคคลที่เข้ารับการอบรมต้องตั้งอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา ลงมือทำเพื่อให้รู้จักทฤษฎี (ปรีชา) การปฏิบัติ (การทำงาน) และปฏิเวธ (ผลการทำงาน) ทุกคนต้องสร้างวินัยให้กับตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต นำเอาศีลธรรมมาเป็นแกนกลางสร้างชีวิตตนเอง ครอบครัว และสังคม

ข้อสังเกตประการหนึ่ง เกี่ยวกับการกำหนดหลักสูตรที่ใช้ฝึกอบรมคือ ไม่ได้สำรวจและประเมินความต้องการ (need) ของผู้เข้ารับการอบรมมาเป็นแนวทางการตัดสินใจกำหนดหลักสูตร หากแต่เอาความรู้สึกและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาและผู้จัดโครงการฝึกอบรมเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดหลักสูตร ซึ่งถ้าย้อนไปดูหลักสูตรการอบรมพัฒนาจิตใจของเกาหลีในบทที่ 2 จะพบว่า การกำหนดหลักสูตรของเกาหลี ได้มีการสำรวจความต้องการ สำรวจและประเมินความต้องการของผู้เข้าอบรมมาเป็นแนวทางในการตัดสินใจกำหนดหลักสูตร ซึ่งเป็นจุดที่แตกต่าง กับการอบรมพัฒนาจิตใจข้าราชการตำรวจจังหวัดเลย

สื่อที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก สื่อที่ใช้ได้ผลและเป็นที่น่าสนใจของผู้เข้าอบรมมากที่สุด คือ ตัวอย่างของจริงที่ได้จากการไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ หรือ บุคคลตัวอย่างที่นำมาให้ผู้เข้าอบรม ได้สัมผัสอย่างใกล้ชิดที่สุด เพราะนอกจากจะได้ดู ได้เห็นแล้วยังมีโอกาสซักถามด้วยความสนใจจน เข้าใจถึงขั้นตอนที่อยู่ในเงื่อนไขที่ตนเองจะเริ่มต้นปฏิบัติได้ ข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับสื่อ หรือ กรณีตัวอย่างที่ผู้เข้ารับการอบรมสนใจ คือ ตัวอย่างจากบุคคลที่มีข้อจำกัดในการทำงานเท่ากัน หรือน้อยกว่าผู้เข้าอบรม เช่น มีเวลาน้อยกว่า ฐานะทางการเงิน ต่ำกว่า ความสมบูรณ์ของร่างกายน้อยกว่า (เช่น ตาบอด ขาดฟัน แขนด้วน) เพราะสื่อเหล่านี้จะทำให้ผู้เข้าอบรมมีข้ออ้าง หรือมีข้อต่อรองน้อยลง และยอมรับในที่สุด

การติดตามผลในการอบรมนั้น เป็นข้อบกพร่องที่หาให้ความสนใจมากที่สุด ผู้เข้าอบรมส่วนมากเมื่อได้รับการอบรมแล้วมีความตั้งใจที่จะปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น แต่เมื่อเข้าไปอยู่ในหน่วยงาน , ครอบครัวเดิม ที่มีปัญหาเหมือนเดิม และบังเอิญในหน่วยงานนั้นมีผู้บังคับบัญชา

ที่ไม่เข้าใจหลักการพัฒนาบุคคล ตามหลักสูตรที่อบรมแล้ว โอกาสที่ความตั้งใจทำความดีในตอนแรก ก็จะไม่ค่อย ง่ายหายไปในที่สุด และกลับไปอยู่ในสภาพเดิม เหมือนเช่นก่อนเข้าอบรมในที่สุด การประเมินผลความสำเร็จของการฝึกอบรมโดยการพิจารณาจากการประกาศนียบัตรต่อหน้าที่ชุมชน ต่อหน้าผู้บังคับบัญชา มิได้หมายถึงความสำเร็จอย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าในขณะที่ประกาศนียบัตรผู้เข้าอบรมจะประกาศนียบัตรด้วยความรู้สึกที่แท้จริงของตน แต่ในขณะที่ผู้เข้าอบรมอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ล้าหลังแล้วทำให้เกิดกำลังใจเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งต่างกับสภาพแวดล้อมที่บ้านหรือที่ทำงาน โดยสิ้นเชิง ดังนั้น กิจกรรมต่อเนื่องหรือการติดตามผล จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งหลังจากการอบรมผ่านไป

5.1.2 วิทยากรผู้ฝึกอบรม จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าอบรม ได้แสดงความคิดเห็นว่าประทับใจในวิทยากรมากที่สุด ซึ่งนับว่า วิทยากรที่ให้การอบรมประสบผลสำเร็จในการวางตัว และ สร้างภาพพจน์ของตนเองแก่ผู้เข้าอบรม แต่สิ่งสำคัญยิ่งกว่านั้น วิทยากรพึงตระหนักอยู่เสมอว่าจะต้องทำงาน เป็นทีมเดียว พูดเรื่องเดียวกัน แม้จะแยกหัวข้อกันรับผิดชอบก็ตาม วิทยากรจะต้องเป็นผู้ ปฏิบัติสิ่งที่ตนพูด หรือ อบรมสั่งสอน ด้วยตัวเองให้ได้เสียก่อน ดร.อาจอง ชุ่มสายฯ, (2531: บรรยาย) กล่าวว่า "ครูที่ดีถ้าจะสอนในเรื่องใดต้องเป็นเรื่องที่ครูสามารถเข้าใจ และ ปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตของครูเสียก่อน จึงจะสอนคนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ คำพูดที่ออกมาจากจิตใจที่จริงใจ จะมีพลังมากกว่าคำพูดที่ได้จากการอ่าน และ การรับรู้มาจากคนอื่น "

และเกียรติวรรณ อมาตยกุล (2531: สัมภาษณ์) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการทำดีตอนหนึ่งว่า "ถ้าคนเราพยายามคิด พูด หรือกระทำในสิ่งที่ดีด้วยความจริงใจแล้ว ความดีก็จะค่อย ๆ ปรากฏขึ้นในตัว และจะทำให้ความไม่ดีหรือข้อบกพร่องในตัวเราค่อย ๆ หายไปเช่นกัน"

ดังนั้นถ้าหาวิทยากรที่อบรม มีประสบการณ์น้อย หรือมีจุดบกพร่องอะไรที่ควรแก้ไข ถ้าหากวิทยากรได้หมั่นฝึกฝนบ่อย คิดแต่ในสิ่งที่ดี และพยายามทำในสิ่งที่ตนเองคิดว่าดี บนพื้นฐานความรัก ความจริงใจ และปรารถนาดีต่อคนอื่น โดยปราศจากผลประโยชน์อื่นใดแอบแฝง ก็ย่อมจะสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นวิทยากรที่สมบูรณ์ได้

5.1.3 ผู้เข้ารับการอบรม ผู้เข้าอบรมเป็นตำรวจชั้นประทวน คือ ระดับนายดาบ ตำรวจลงมา จนถึง พลตำรวจ ตำรวจเหล่านี้ปัญหาในชีวิต ไม่ได้แตกต่างไปจากประชาชนคนธรรมดาเท่าใดนัก เพราะนอกจากการมียศ ตำแหน่ง และกำรได้รับสวัสดิการจากรัฐในฐานะข้าราชการแล้ว พวกเขาก็มีทุกอย่างเหมือนกับประชาชนทั่วไป คือ มีรายได้ ไม่เพียงพอกับรายจ่าย มีภาระครอบครัว มีหนี้สิน หลายคนติดเหล้า บุหรี่ และหลาย ๆ คน ติดการพนันเสียเอง มีหน้างานในหน้าที่รับผิดชอบก็ยังมีมากด้วย ดังนั้น การฝึกอบรมในโครงการนี้ จึงมีความเหมาะสมและตรงกับปัญหาที่ผู้เข้าอบรมประสบอยู่มาก และถือว่าเป็นการแก้ปัญหาได้ถูกจุด ส่วนวิธีการคัดเลือกผู้เข้าอบรมที่ใช้วิธีการบังคับให้เข้าอบรมทุกคนนั้นอาจเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดของผู้บังคับบัญชา เพราะหากจะคัดเลือก หรือถ้าหาเกณฑ์คัดเลือกได้ ก็จะทำให้เกิดการแบ่งแยกตำรวจดี ตำรวจไม่ดีขึ้น ดังนั้น การบังคับให้เข้าอบรมทุกคน จึงนับว่าเหมาะสมแล้ว แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การที่จะจัดให้มีการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาชั้นอีกเพื่อที่จะได้เกิดความเข้าใจตรงกันก็เป็น เรื่องที่ไม่น่าจะมองข้าม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บังคับบัญชาที่ย้ายมาจากที่อื่น หรือผู้บังคับบัญชาที่มักคิดว่าตัวเองคิดพูดหรือกระทำทุกอย่างถูกต้องไปหมด เพื่อป้องกันเหตุการณ์ที่ว่า ผู้บังคับบัญชานาเสีย

5.2 อภิปรายผลการติดตามผลการฝึกอบรม

5.2.1 ข้าราชการตำรวจที่ผ่านการอบรมแล้ว มีการพัฒนาจิตใจในด้านการพึ่งตนเอง การร่วมมือร่วมใจ ความซนกันแข็ง การมีวินัยซื่อสัตย์สุจริต และการละอบายมุขสูงกว่า ก่อนเข้ารับการฝึกอบรม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า

ผลการวิจัยข้อนี้สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 ทุกประการ แสดงว่าการฝึกอบรมมีผลต่อการพัฒนาจิตใจของข้าราชการตำรวจดังกล่าว เป็นที่น่าสังเกตว่า ระดับการพัฒนาจิตใจในทุกๆ ด้าน ก่อนเข้ารับการอบรมและ หลังจกอบรมแล้วแตกต่างกันไม่มากนัก ซึ่งถ้าพิจารณาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้จะเห็นว่า ระดับการพัฒนาจิตใจโดยเฉลี่ยทั้งก่อน และ หลังอบรมอยู่ในเกณฑ์ที่สูงเหมือนกัน แต่ต่างกันเพียง สูงมากและสูงน้อยเท่านั้นเอง สาเหตุที่ระดับค่าเฉลี่ยของการพัฒนาจิตใจก่อนเข้าอบรมมีสูงก็เนื่องจากว่า ผู้เข้าอบรมมาจากตำรวจชั้นประทวนและ

ผลสำรวจทั่วทั้งจังหวัดเลย ไม่ได้มีการคัดเลือกผู้ที่มีปัญหาจริง ๆ เข้าอบรม ดังนั้นผู้เข้าอบรมจึงมีทั้งคนที่มีการพัฒนาจิตใจสูงอยู่แล้ว และคนที่มีการพัฒนาจิตใจต่ำปะปนกันไป . ตัวเลขระดับการพัฒนาจิตใจก่อนเข้าอบรมจึงไม่ได้อยู่ในระดับต่ำ และที่ระดับการพัฒนาจิตใจก่อนอบรมอยู่ในระดับสูงก็แสดงว่า ระดับการพัฒนาจิตใจของผู้เข้าอบรมตามเกณฑ์ของผู้วิจัยที่ตั้งขึ้น ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง และเมื่อพิจารณาระดับการพัฒนาจิตใจหลังการฝึกอบรมทุกด้าน จะเห็นว่าอยู่ในระดับสูง นั่นก็ได้หมายความว่า โครงการฝึกอบรมจะมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะผลต่างของระดับการพัฒนาจิตใจก่อนและหลังการฝึกอบรม ไม่ได้ต่างกันมากนัก

5.2.2 ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อกระบวนการและวิธีการอบรม แต่หลังจากอบรมไปแล้ว จะพบกับปัญหาต่อการนำไปปฏิบัติจากสภาพแวดล้อม เช่น ปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและชุมชน, ปัญหาเกี่ยวกับผู้บังคับบัญชา ปัญหาเกี่ยวกับคนในครอบครัว ปัญหาจากเพื่อนร่วมงาน, ปัญหาจากการขาดแคลนทุนทรัพย์หรือความยากจน เป็นต้น

ผลการวิจัยข้อนี้สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า สาระกระบวนการและวิธีการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจข้าราชการตำรวจนั้น ไม่ได้เน้นเรื่องวิชาการและสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว แต่เน้นเรื่องที่เป็นปัญหาในชีวิตประจำวันที่อยู่กับตัวเราโดยเฉพาะ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งตรงกับปัญหาของผู้เข้าอบรมอย่างแท้จริง เมื่อชี้ชัดให้เห็นปัญหาแล้วก็ยังพาไปหาคำตอบเพื่อให้เห็นแนวทางเริ่มต้นในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ไม่ยากเกินความสามารถที่จะทำได้ ก็ย่อมทำให้ผู้เข้าอบรมให้ความสนใจมากและยังมีกิจกรรมไม่ว่าจะเป็น เพลง เกมส์ และวิธีการปฏิบัติตนในระหว่างการอบรมที่มีความสนุกสนาน แต่เมื่อจบกิจกรรมกลับได้ข้อคิดจากกิจกรรมนั้น ๆ อย่างน่าสนใจ กิจกรรมที่ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ การไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ ซึ่งจะสังเกตเห็นว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความกระตือรือร้นในกิจกรรมนี้มาก ไม่ได้แสดงความเบื่อหน่าย หรือเพลอหลับในระหว่างกิจกรรมนี้เลย

แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า อุปสรรคและปัญหาต่อการนำไปปฏิบัติในวิถีชีวิตจริงของผู้ที่ผ่านการอบรมทั้งยังมีมากเช่นเดียวกัน ปัญหาแรกที่เป็นอุปสรรค คือ ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยและชุมชน จากการที่ได้สัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลในขั้นที่ทุกแห่งด้วยตนเองจะเห็นว่าปัญหาเฉพาะหน้าที่ผู้ผ่านการอบรมประสบอยู่มากที่สุด คือ ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยขาดแคลนบ้านพักไม่พอเพียง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำรวจที่มาจากต่างถิ่นที่มีครอบครัวแล้วจะมีปัญหามาก บางแห่ง ได้สร้าง
เพิงพักชั่วคราวไว้เป็นอย่างดี สกต.หนองหญ้าปล้อง เป็นต้น บางแห่งก็ขาดแคลนน้ำดื่มน้ำใช้
มาก เช่น สกอ.ภูเรือ, สกต.โคกงาม, สกต.นาดินคำ เป็นต้น

นอกจากปัญหาเรื่องที่พักอาศัยแล้ว ปัญหาที่พบบรองลงมา คือ ปัญหาเกี่ยวกับผู้บังคับ
บัญชา ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่น่าหนักใจไม่น้อยเช่นกัน เพราะถ้าหากบ้านเรือนที่ถูกเช็ดถูให้
สะอาดหมดจด แต่บ้านนั้นมีหลังคาที่รั่ว ไม่สามารถคุ้มกันแดดฝนได้ การปิดกวาดเช็ดถูบ้าน
เรือนก็ไม่มี ความหมาย พฤติกรรมของผู้บังคับบัญชาที่พบคือ การไม่เอาใจใส่ส่งเสริมผู้ที่กลับตัว
กลับใจเท่าที่ควร ไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
เช่น ชอบดื่มเหล้า สูบบุหรี่ มีภรรยาบ่อย คอรั้นขึ้น ให้ภรรยามากำก่ายงานในหน้าที่ และ
ผู้บังคับบัญชาบางคนซึ่งย้ายมาใหม่ไม่เข้าใจในหลักการที่อบรมมา หรือ เข้าใจแต่เคยชินกับค่านิยมแบบเดิม ก็ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความท้อถอยในการปรับปรุงตัวเองด้วย และ หน่วยงาน

ปัญหาเกี่ยวกับคนในครอบครัวจากเพื่อนร่วมงาน ก็มีอิทธิพลไม่น้อยเช่นกัน ตัวอย่าง
เช่น สามีผ่านการอบรมมาแล้ว แต่ภรรยายังมีพฤติกรรมเช่นเดิมอยู่ เช่น ภรรยาชอบเล่นไพ่
ชอบบ่นจู้จี้อย่างที่เคย ก็เป็นอุปสรรคต่อการปรับปรุงชีวิตครอบครัว ส่วนเพื่อนร่วมงานที่ยังไม่
ละทิ้งพฤติกรรมเก่า ๆ เช่น ความเห็นแก่ตัว การตั้งวงดื่มเหล้า ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่
น่าหนักใจแก่ผู้ที่มีความตั้งใจที่จะทำความดีทั้งสิ้น ดังนั้นการที่มีผู้เสนอว่าให้มีการอบรมภรรยา
ของของตำรวจด้วยพร้อมทั้งให้มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นข้อเสนอที่น่าจะถูกนำไป
พิจารณา

นอกจากนี้ปัญหาด้านเศรษฐกิจของตำรวจ โดยเฉพาะตำรวจชั้นผู้เฒ่าก็เป็นอุปสรรค
อีกประการหนึ่งเช่นกัน ตำรวจบางคนยากจนมาก จนแทบจะหาค่าอาหารวัน ๆ ทิ้งยังไม่
มีรายได้อีก ทั้งที่ได้ประหยัดและกระหม่อมกระหม่อมเต็มๆ ทำให้โอกาสที่จะทุจริต รับสินบนที่สูง
ขึ้น ในเรื่องนี้กรมตำรวจหรือผู้บังคับบัญชาระดับสูงสมควรที่จะพิจารณาจัดตั้งกองทุนสวัสดิ
การ เพื่อบรรเทาปัญหาด้านเศรษฐกิจนี้

5.2.3 อายุของผู้เข้าอบรมไม่ได้มีผลต่อการพัฒนาจิตใจในด้านต่าง ๆ เลย ผล
การวิจัยข้อนี้ขัดแย้งกับสมมุติฐานข้อ 3 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า

ตำรวจที่เข้ารับการฝึกอบรมมีพื้นฐานความเป็นมาต่าง ๆ กัน จากครอบครัวที่มีฐานะแตกต่างกัน สถานที่ทำงานแตกต่างกัน หนึ่งความรู้แตกต่างกัน เพื่อร่วมงานผู้บังคับบัญชาแตกต่างกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจของตำรวจที่เข้ารับการฝึกอบรมทั้งสิ้น ดังนั้นระดับอายุที่ต่างกันแต่เพียงอย่างเดียวจึงไม่ได้มีผลถึงความแตกต่างของการพัฒนาจิตใจ ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับการวิจัยของ บุญกัน ดอกไซสง (2529:บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยผลของการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาจิตใจหลังจากฝึกอบรมไปแล้ว

5.2.4 สถานภาพสมรสไม่ได้มีผลต่อการพัฒนาจิตใจเลย ยกเว้นในด้านภาระพึ่งตนเองที่ผู้เข้าอบรมที่ยังเป็นโสดจะมีระดับการพึ่งตนเองสูงกว่าคนที่ไม่โสด ซึ่งผลการวิจัยข้อนี้ขัดแย้งกับสมมติฐานข้อที่ 4 และผู้วิจัยมีความเห็นว่า

คนโสดมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้มากกว่าคนไม่โสด เพราะคนโสดมีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่มีภาระครอบครัวที่จะรับผิดชอบชีวิตของคนโสดจึงมีอิสระและไม่ผูกพันกับสิ่งแวดล้อมภายนอกเท่าใดนัก ส่วนการพัฒนาจิตใจด้านอื่น ๆ คือ การร่วมมือร่วมใจ ความซื่อสัตย์ซื่อ การมีวินัยซื่อสัตย์สุจริต และการระมัดระวัง ที่ไม่มีความสัมพันธ์กับสถานภาพสมรสที่โสดและไม่โสดนั้น อาจจะมีเหตุผลคล้าย ๆ กับข้อ 5.2.3 คือ ยังมีตัวแปรอื่น ๆ อีกมากที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจของข้าราชการตำรวจที่ผ่านการอบรมเหล่านี้

5.2.5 ระยะเวลาที่ผ่านการอบรมที่แตกต่างกันไม่ได้มีผลต่อระดับการพัฒนาจิตใจเลย ผลการวิจัยข้อนี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 5 ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า

ตำรวจที่ผ่านการฝึกอบรมในทุก ๆ รุ่น มีความประทับใจในโครงการฝึกอบรมมาก เพราะในชีวิตข้าราชการตำรวจชั้นประทวนเหล่านี้ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมในลักษณะนี้มาก่อน ส่วนใหญ่จะเคยอบรมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ ดังนั้นการอบรมในเรื่องที่อยู่ใกล้ตัว และเป็นปัญหาโดยตรงของพวกเขาก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก จากการสัมภาษณ์ผู้ผ่านการฝึกอบรมทุก ๆ รุ่น สิ่งที่เกิดขึ้นว่าทุกคนสามารถจดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ในระหว่างการอบรมได้เป็นอย่างดี สามารถตอบคำถามได้อย่างคล่องแคล่ว อีกประการหนึ่งซึ่งอาจจะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถจดจำเหตุการณ์การอบรมได้ดี ก็คือ หลังจากอบรมโครงการนี้ผ่านไปก็ไม่ได้มีการอบรมโครงการอื่น ๆ อีกเลย ดังนั้น ในช่วงเวลา 1 ปี 9 เดือน

ซึ่งเป็นระยะที่การอบรมรุ่นที่ 1 สิ้นสุดลง (15 มี.ค. 2529) จนถึงเดือนที่เก็บข้อมูล (ธันวาคม : 2530) อาจจะเป็นช่วงเวลาที่ผู้เข้าอบรมยังจดจำเหตุการณ์ในระหว่างการอบรมได้ดีจนไม่สามารถเห็นความแตกต่างของการพัฒนาจิตใจของผู้ที่ผ่านการอบรมมาในระยะเวลาดังกล่าวได้

6.) ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจข้าราชการตำรวจ

6.1.1 โครงสร้างของหลักสูตรการฝึกอบรมโดยส่วนรวมแล้วมีความเหมาะสม มีเพียงส่วนประกอบบางอย่างที่ควรปรับปรุง คือ

- การใช้สื่อ เช่น ภาพยนตร์ วีดีโอ สไลด์ ซึ่งสื่อส่วนใหญ่ผู้เข้ารับการอบรมหลายคนเคยเห็นมาแล้ว บางเรื่องเก่า และ ใกล้ตัวจนเกินไป เช่น ภาพยนตร์ของประเทศเกาหลี ซึ่งมักจะมีผู้อ้างเอาภาวะความสับสนวุ่นวายของประเทศเกาหลีที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมาเป็นข้อโต้แย้งอยู่เสมอ ๆ นอกจากนี้แล้ว ควรจัดทำหรือจัดหาสื่อใหม่ ๆ รูปแบบหรือกิจกรรมใหม่ ๆ ตลอดเวลา

- กรณีตัวอย่างทั้งที่เป็นบุคคล หรือ หน่วยงาน ควรเลือกเอาตัวอย่างที่มีเงื่อนไขในการปฏิบัติที่ใกล้เคียง หรือ ต่ำกว่าตำรวจที่เข้าอบรมแต่ผลที่ได้อยู่ในระดับสูง หรือการเน้นกรณีตัวอย่างที่นำศักยภาพที่มีอยู่ในตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

- การประเมินผลติดตามผลหลังจากการฝึกอบรมไปแล้ว ควรให้ความสำคัญมากที่สุด ความสำเร็จของการฝึกอบรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับการประกาศนิทานในวันสุดท้าย หากแต่อยู่ที่การนำไปปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตต่างหาก ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบโครงการนี้ควรมอบหมายให้ผู้บังคับบัญชา สอดส่องดูแลให้กำลังใจแก่ผู้กำลังจะปรับปรุงชีวิตตนเอง โดยการยกย่อง ชมเชย และทำตัวให้เป็นแบบอย่าง อุปสรรค และ ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อการนำเอาความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ควรได้รับการพิจารณาและแก้ไขอย่างรีบด่วน

- สถานที่ฝึกอบรมควรได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ในด้านความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม สะอาดสะอาด การถ่ายเทอากาศ ความสะดวกในเรื่องน้ำ อาหารการกิน และ การพักผ่อนหลับนอน

6.1.2 วิทยากร ควรทำงานกันเป็นทีม มีการประชุมสรุปผลการดำเนินงานในทุก ๆ วัน แสวงหารูปแบบใหม่ ๆ โดยการไปศึกษาดูงานหรือขอความร่วมมือจากหน่วยฝึกอบรมอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอย่างกว้างขวาง เปิดใจให้กว้างที่จะยอมรับข้อคิดเห็นจากผู้ผ่านภารอบรม และ ที่สำคัญที่สุดวิทยากรควรจะเป็นปูชนียบุคคลที่เป็นแบบอย่างทั้งความคิดและการกระทำ เพราะถ้าวิทยากรถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ที่ตนเองลงมือกระทำด้วยตัวเองแล้ว การถ่ายทอดจะเห็นภาพพจน์ที่จะปฏิบัติได้อย่างชัดเจน จะเต็มไปด้วยพลังที่โน้มน้าวจิตใจให้ผู้เข้ารับการอบรมศรัทธา และ ปฏิบัติตามในที่สุด ตรงข้ามถ้าหากวิทยากรถ่ายทอดความรู้จากการที่ได้เห็น ได้ยิน ได้รับรู้ จากประสบการณ์ ของคนอื่นถึงแม้สาระของการถ่ายทอดจะไม่ผิดไปจากเดิม แต่หลังที่จะก่อให้เกิดความศรัทธาจะไม่มี หรือมีก็เป็นช่วงระยะเวลาอันสั้น

6.1.3 ควรแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการนำความรู้ไปใช้อย่างเร่งด่วน เช่น ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย อาจจะทำโครงการลงแขกสร้างบ้านให้แก่ตำรวจที่ฐานะยากจน แต่มีความประพฤติดี และเดือดร้อนมากที่สุดก่อน แล้วจึงช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนรองลงมาเป็นลำดับ เป็นการให้ตำรวจได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันก่อน โดยใครที่กำลังมากก็ช่วยมาก ปัญหาเรื่องผู้บังคับบัญชาควรจะมีการประชุมหารือกัน ในระหว่างผู้บังคับบัญชาระดับสูงขึ้นไปอีก ผู้ บังคับบัญชาเป็นตัวแปรที่สำคัญมากในการที่จะปรับปรุง และ พัฒนาลูกน้อง และ หน่วยงาน

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อหารูปแบบของการพัฒนาจิตใจของข้าราชการระดับสูงทุกระดับ

6.2.2 ควรทำการวิจัยหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของบุคคลทุกอาชีพ หรือของหน่วยงาน เพื่อที่จะนำผลจากการวิจัยมาเผยแพร่และเป็นแบบอย่างต่อไป

6.2.3 ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบหน่วยงาน หรือ บุคคลที่ผ่านโครงการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ และไม่เคยอบรมพัฒนาจิตใจ

6.2.4 ควรทำการวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจตามหลักความเชื่อของปรัชญาต่าง ๆ